

עבודה מכלא לא קיים

העצירים נדרשים לחבוש שק שחור כשמכניסים אוכל לתאיהם נטולי החלונות. כשהם שואלים היכן הם כלואים, עונים להם הסוהרים "על הירח". אנשי הצלב האדום ועורכי דין לא מורשים להיכנס למקום, שאינו מופיע במפות ונמחק מתצלומי אוויר. גם לבכירי המערכת המשפטית והפוליטית אין מושג מה באמת קורה שם. כך נראים החיים במתקן 1391,

בית הסוהר
הסודי של מדינת
ישראל /
אביב לביא

ברוס בלפור נסע ללונדון להביא את המשיח יונתן בתשד שהוא מרגל ישראלי / שירות הביטחון הודיע על מעצרו (העיתון הבריטי) איך ביליתי בהודנה // גם וויל אלסטר מחובר למלחמת יום כיפור

הפינה האפלה ביותר בישראל

**בלב בסיס צבאי במרכז הארץ השייך ליחידה 504 של
המודיעין, נמצא הכלא היחיד בישראל שהכלואים בו
אינם יודעים היכן הם. כעשרים שנה הוא מתנהל ללא
פיקוח חיצוני וללא ביקורת ציבורית ובינלאומית.
סוהרים ואסירים מתארים תנאי מעצר מחפירים ושגרה
אכזרית של חקירות במתקן שאינו מופיע על מפת ישראל
וגם לא תמיד מציית לחוקיה**

מאת אביב לביא

מ' זוכר את הפעם הראשונה שבה נשלח לבצע משימות אבטחה במחנה 1391. בטרם טיפס על מגדל השמירה, קיבל הוראה מפורשת מהקצין האחראי: "כשאתה על המגדל, אתה מסתכל רק קדימה, אל מחוץ לבסיס, ולצדדים. מה שקורה מאחוריך הוא לא עניינך. אל תסובב את הראש". מ', איש מילואים של חיל המודיעין, לא היה מסוגל להתאפק, והגניב מדי פעם מבט לאחור. ממרום עמדת השמירה שלו הוא ראה את הגדרות הכפולות של המחנה, שבמתחם שביניהן שולטים כלבי תקיפה מאומנים; את הג'יפ שמפטרל בצד הפנימי של הגדר; את כלי הרכב המשמשים את אנשי היחידה שמאיישת את הבסיס; ובעיקר את מבנה הבטון הגדול, הישן, שבימי המנדט שימש את המשטרה הבריטית ועכשיו נושא על גבו תואר בעל הילה של מסתורין: מתקן הכליאה הסודי של מדינת ישראל.

כמה מהמרוויינים לכתבה הזאת כינו השבוע את המקום "גואנטנמו הישראלי". בין מחנה המעצר האמריקאי בקובה למקבילו הישראלי אכן יש קווי דמיון מסוימים, בעיקר בכל הנוגע לסימני השאלה המשפטיים המרחפים מעליהם והספק המגקר אם הפעלתם תואמת את ערכי הדמוקרטיה. בסעיף האקזוטיקה, לעומת זאת, אנחנו מפגרים הרחק מאחור. בעוד שמגדלי השמירה של מחנה גואנטנמו נשקפים מימיו התכולים של הים הקאריבי, הכלא הסודי של ישראל ממוקם לצד כביש רגיל לגמרי בלב אזור שוקק במרכז הארץ.

אל שער המחנה מטפס כביש קטן מחופה עצים, ובפנים הוא נראה כעוד בסיס צבאי רגיל: מגורי חיילים, חדר אוכל, סדנה לטיפול ברכב. אפילו השמירה אינה מופקדת בידי מיטב הכוחות שצה"ל יכול להעמיד. מגדלי השמירה והפטרולים מאוישים, בחלק גדול מהמקרים, בבוגרי טירונות כלל צה"לית, ש"מעולם לא הסתערו על שום דבר", כדברי אחד מהם. "כמו תמיד אצלנו, עושים הרבה הו-הא אבל מאחורי זה מסתתר הבלגן הצבאי המוכר", אומר באירוניה קצין ששירת בבסיס.

יותר משמירה פיסית, מדינת ישראל מקיפה את מתקן 1391 בחומה בצורה של השתקה. מאז שנות השמונים, אז הועבר המתקן מנקודה דרומית יותר בארץ למקומו הנוכחי, ישראל עושה כל מאמץ כדי לשמור בסוד את עצם קיומו. וגם לאחר שזה נחשף, המדינה מסרבת לשתף את העולם, ואת הציבור הישראלי, בשלל שאלות הנוגעות אליו: היכן המתקן נמצא; ומי האנשים הכלואים בו; ומדוע הם כלואים שם; ועד מתי; והאם נשפטו לפני שנכלאו; או האם הם ממתנינים למשפט; ובאילו תנאים הם כלואים. ועוד שורה ארוכה של שאלות, שבכל מתקן כליאה אחר במדינת ישראל התשובות עליהן גלויות ונתונות לביקורת חיצונית, משפטית, ציבורית, בינלאומית.

מתקן 1391 הוא, ככל הידוע, היחיד שהכלואים בו אינם יודעים היכן הם נמצאים. כשכמה מהם ניסו לברר, השיבו להם הסוהרים שהם "על הירח", או "בחלל החיצון", או "מחוץ לגבולות ישראל". זהו גם מתקן הכליאה היחיד שהמדינה סירבה לאפשר לאנשי הצלב האדום לבקר בו; גם חברי כנסת, ככל הידוע, לא ביקרו בו מעולם, ורבים מהפוליטיקאים שנשאלו עליו בשבועות האחרונים לא ידעו כלל על קיומו, בהם כאלה שמילאו תפקידים בכירים בממשלה. למשל פרופ' דוד ליבאי, שהיה שר המשפטים בממשלת רבין ואף היה חבר בוועדת השרים לביקורת על השירותים החשאיים: "לא אומר בעניין אפילו מלה אחת, מהסיבה הפשוטה שהנושא אינו מוכר לי. זו הפעם הראשונה שאני שומע על דבר כזה".

ומה אתה חושב על העובדה ששר המשפטים וחבר הוועדה לשירותים חשאיים מעולם לא שמעו על קיומו של מתקן כליאה השייך למדינת ישראל?

"שוב - אני לא יודע מה לומר, כי אין לי מושג במה מדובר. אתה כמובן יכול לחשוב על כך מה שאתה רוצה".

אם שר המשפטים לא יודע, עולה השאלה המטרידה מי כן. "מתקן מעצר סודי סותר עקרונות יסוד בכל חברה דמוקרטית - שקיפות ופיקוח ציבורי על רשויות השלטון", קובע עו"ד דן יקיר, היועץ המשפטי של האגודה לזכויות האזרח. "והעקרונות האלה חשובים במיוחד כשמדובר בשלילת חירות - אחת מן הפגיעות החמורות ביותר בזכויות האדם. קיומו של בית מעצר כזה מעלה חשש כפול: ראשית, של מעצרי סתר ו'היעלמות' של אנשים. ושנית, שימוש לרעה בכוח, יחס לא הוגן, אלימות ועינויים". החששות של עו"ד יקיר, כפי שיפורט בהמשך, אינם תלושים מהמציאות.

"העובדה שיש מתקן כזה, שפורמלית איש לא יודע איפה הוא, היא אחד הסממנים למשטרים טוטליטריים ומדינות עולם שלישי", אומרת ח"כ זהבה גלאון, שדרשה לבקר במתקן 1391 אך טרם קיבלה תשובה. "לא ייתכן שעצירים אינם יודעים היכן הם נמצאים, שבני משפחותיהם ועורכי דינם לא יודעים, שבחסות הצבא מדינת ישראל מפירה זכויות אלמנטריות של עצירים. גם לשבויים מגיעות זכויות. לא ייתכן שהמדינה חוטפת, ואין עין שמבקרת ומפקחת. ביקרתי בכל מתקני החקירות של השב"כ ולא היתה שום בעיה. אז מה הבעיה כאן?"

הבן החורג של המודיעין

מתקן 1391 הוא כאמור מתקן צבאי. אנשי שב"כ וזרועות ביטחון אחרות אינם מדירים ממנו את רגליהם, ומאז פרוץ האינתיפאדה אף עשו בו ככל הנראה שימוש רב מבעבר,

אבל המתקן שייך לצה"ל. אחת הסיבות לחומת הסודיות העוטפת אותו היא העובדה שהוא ממוקם במרכזו של בסיס צבאי השייך לאחת היחידות החשאיות של חיל המודיעין - יחידה 504 (על פי מקורות זרים שמה של היחידה שונה בתקופה האחרונה). 504 עוסקת באיסוף מודיעין באמצעות הגורם האנושי - יומינט. עיקר מלאכת האיסוף נעשה באמצעות הפעלת סוכנים מחוץ לגבולות ישראל.

הקצינים ביחידה, שאינה גדולה, מכונים קת"מים - קצינים לתפקידים מיוחדים, ועוברים הכשרה בשני מסלולים. קצתם עוסקים בהפעלת סוכנים, והאחרים - בקרב יוצאי היחידה יש הטוענים שמדובר באלה שהמערכת לא מתלהבת מכישוריהם - מופנים למסלול חקש"בים (חוקרי שבויים). מפקד היחידה הוא קצין בדרגת אלוף-משנה. היחס אל היחידה מאופיין בשניות: מצד אחד זוהי יחידה קטנה, אליטיסטית לכאורה, שמבצעת משימות רגישות; מצד שני, כפי שאומר אחד מאנשי היחידה דווקא, "אנחנו הבן החורג של המודיעין. לפעמים אתה מסתכל על חלק מהקצינים, ושואל את עצמך אם אלה הסטנדרטים שצה"ל מציב לתפקידים האלה".

אותו אדם מעיר, ש"יש גם בעיה עם ההשפעה לאורך זמן של העיסוק שלהם על המצב הנפשי. כדי להיות חוקר אתה צריך מלכתחילה שתהיה לך איזושהי שריטה במוח. אבל גם המפעילים, אחרי כמה זמן מתחילים להיות מפעילים גם בחיים הפרטיים שלהם. אתה רואה את זה ביחסים שלהם עם הנשים, עם המשפחה, אפילו בין אנשים בתוך היחידה לבין עצמם".

לצד הצלחות מבצעיות, שמטבע הדברים רובן נותרו הרחק מהעין הציבורית, נקשר בשנים האחרונות שמם של כמה מאנשי היחידה בפרשיות מפוקפקות. אחד ממפקדיה הסתבך בסכסוך פלילי בגלל פרשייה רומנטית; מפקד אחר פלט כדור מאקדחו באמצע ישיבה עם סגל הפיקוד; ז'אן פייר אלרוז, שנאשם ברצח יצחק קברטץ, רכז הביטחון של קיבוץ מנרה, הוא בוגר היחידה (ואחר כך איש שב"כ); כך גם רב-סרן יוסף עמית, שהורשע בריגול חמור ומגע עם סוכן זר.

עוד לפני שנתפס על עבירות ריגול, הצליח עמית להסתבך עם רשויות החוק: באחד הלילות של 1978 עצרו אותו בלשי המשטרה בעיצומה של עסקת סמים בדרום תל אביב. על פי הטענה, יוסף עמית לקח ממחסני היחידה סמים וסחר בהם בשוק הפרטי.

בשנות השהות הארוכות של צה"ל בלבנון היו אנשי 504 פעילים במיוחד מעבר לגבול הצפוני של ישראל. הם הפעילו מספר עצום של סוכנים, הירבו להסתובב בשטח, כמה מהם היו מוכרים היטב בכפרי דרום לבנון, בוודאי הרבה יותר מאשר בישראל. עד היום מתפרסמות מדי פעם ידיעות בעיתונות הלבנונית על תפיסתם של סוכנים שפעלו בשירות 504, והעמדתם למשפט. בנובמבר '98 הרשיע בית משפט לבנוני לא פחות מ-75 אזרחים על שיתוף פעולה עם ישראל באמצעות אנשי היחידה. העונש המקובל על עבירה כזאת: מוות.

הפעילות הענפה של היחידה בלבנון העמידה את מתקן 1391 במרכז העניינים. הוא נהפך לשער הכניסה לישראל של לבנונים, בעיקר כאלה החשודים בחברות בחיזבאללה, שהועברו לצד הדרומי של הגבול. קצתם נשבו תוך כדי קרב, אחרים נחטפו באופן יזום. החטופים המפורסמים ביותר היו השייח עבד אל-כרים עובייד ומוסטפא דיראני. המסוק שבו חטפו חיילי סירת מטכ"ל את עובייד מביתו שבעיירה ג'יבשית הביא אותו ישירות אל שערי 1391. הפעם הבאה שיצא מהמתקן - פרט לבדיקות רפואיות והארכות מעצר בבית המשפט - היתה אחרי 13 שנה. בקיץ שעבר הועברו עובייד ודיראני לכלא

אבל לא רק פעילים מוכרים במאבק נגד ישראל כעובייד ודיראני נמנו עם החטופים שהושלכו לתאי 1391. הסיפור הבא ממחיש את הבעייתיות הכרוכה במתקן כליאה הפועל במחשכים. כשחיילי סיירת מטכ"ל נכנסו באישון לילה לביתו של השייח עובייד, הם נתקלו בעוד כמה אנשים - בהם שומר ראשו של עובייד ובני משפחה. איתרע מזלו של האיש פאחף, צעיר כבן עשרים, שבא באותו יום לבקש ברכה מהשייח ונשאר ללון בביתו. החיילים העלו גם אותו על המסוק. 11 שנים ישב פאחף בכלא הישראלי, תחילה במתקן 1391 ובשנים האחרונות בכלא איילון שברמלה. במשך כל התקופה הזאת לא הועמד למשפט או הואשם בעבירה כלשהי, ולמרות זאת בשנים הראשונות למאסרו ישראל הכחישה את עובדת הימצאותו בידיה ומנעה ממנו כל קשר עם העולם שמחוץ לכלא.

באפריל 2000 שוחרר פאחף בהוראת בית המשפט העליון, והוא כבר בן 31, יחד עם 18 לבנונים נוספים שהוחזקו, על פי הגרסה הרשמית, כבני ערובה כנגד רון ארז. בתוך החבורה ששוחררה היו שניים שנחטפו לישראל בעודם נערים בני 16 ו-17, ורסאן דיראני, קרוב משפחה של מוסטפא, שלקה במשך השנים בסכיזופרניה קטטונית. כולם ישבו בשלב זה או אחר של שהותם בישראל במתקן 1391.

המשטרה תמיד לשירותך

במרכזו של מחנה 1391 מתנשא מבנה בטון קודר שניצב שם עוד מימי המנדט הבריטי. אחרי קום המדינה הוא עבר לידי הממשלה, כעשרות מבנים אחרים שהוקמו על ידי המשטרה הבריטית. כמה מהמבנים הללו שופצו והם משמשים היום מוזיאונים, אחרים עברו לידי משטרת ישראל, צה"ל ושירות בתי הסוהר. כבר בשנותיה הראשונות של המדינה התברר שהתנאים ברוב המבנים הישנים אינם אנושיים. ב-1980 קבעה ועדת חקירה ממלכתית בראשות השופט מרדכי קנת כי התאים במתקנים אלה אינם ראויים למגורי אדם, וכי על השב"ס להרוס אותם ולבנות מתקנים חדשים תחתיהם. אלא שמתקן 1391 אינו נמצא בחזקת השב"ס.

תושבים באזור שבו ממוקם מחנה 1391 זוכרים, שבשנות השבעים עדיין ניצב ליד הבסיס שלט מאיר פנים עם דמותו של שרוליק, הישראלי החבוש כובע טמבל שאייר דוש, ולצדו נכתב: "המשטרה תמיד לשירותך". אחר כך השלט נעלם. גם השלט ועליו שם המחנה, שעמד בפתח הבסיס, הוסר לפני שנים אחדות, וכמוהו שלט אחר, עם שם אחר. בתצלומי אוויר של האזור, כנהוג גם באתרים אחרים בעלי רגישות ביטחונית, המתקן אינו קיים. במקומו יש שדות וגבעות, שנגזרו ממקום אחר בתצלום והודבקו על המתקן. במישוש לא מתוחכם אפשר לחוש את השכבה הכפולה שנוצרה בעקבות ההדבקה. גם ברוב המפות אין זכר למתקן, אם כי בכמה מפות של רשות שמורות הטבע הוא מסומן באמצעות אות, ללא ביאור.

אין ספק: מדינת ישראל וצה"ל אינם מעוניינים בסקרנים. מהכביש הראשי אין שום שילוט המכוון אל שער המחנה. אחרי שהקפנו את הבסיס פעם-פעמיים, והתעכבנו קצת לביצוע צילומים, הוזנק רכב ביטחון שעקב אחרינו לאורך כמה קילומטרים. בהזדמנות הראשונה ירדו ממנו שני אנשי ביטחון חמושים עם סבר פנים חמוץ ושורה ארוכה של שאלות.

הבאים בשערי המחנה צריכים לצלוח שני שערי ברזל עטופי סבכות תיל. כשעוברים את השער הראשון הוא נסגר ורק אז השני נפתח. אגף הכליאה והחקירות ממוקם לא רחוק

מחדר האוכל. אדם ששירת בבסיס נזכר בחיך, שעל אחד מקירות חדר האוכל היה תלוי פלקט ועליו עיקרי אמנת ז'נווה. תאי המעצר, המסודרים לאורך מסדרון, צמודים זה לזה, כשבין תא לתא מפרידים קירות בטון עבים. העצורים יכולים לתקשר ביניהם בדפיקה על הקירות, ו"הרבה פעמים הם היו צועקים זה לזה", מספר קצין ששירת במתקן. "זה אסור, אבל לא תמיד היה לנו כוח להתעסק עם זה".

העצירים מובלים לתוך המתקן בעיניים מכוסות, כדי שלא יידעו היכן הם נמצאים. בשלב הקליטה נלקחים מהם חפציהם האישיים, הם נפרדים גם מבגדיהם ותחתם לובשים מכנסיים וחולצה בצבע כחול. רוב התאים דומים למדי, אם כי יש שתי דרגות של כלואים: אלה שנמצאים בעיצומה של חקירה, ומקבלים את התאים והתנאים הגרועים ביותר, ואלה שחקירתם הסתיימה.

שניים מהתאים גדולים יחסית (2.5X4 מ'), יש בהם תאורה סבירה ומים זורמים, ואי לכך מכונים בפי הכלואים "וילות". את אחת ה"וילות" חלק השייח עובייד עם שני עצירים לבנונים. שניים מתאי הצינוק נחשבים לגרועים ביותר: גודלם כ-1.25X1.25 מ', החשיכה בהם כמעט מוחלטת והקירות צבועים בשחור, או באדום. ההבדלים בין שאר התאים אינם משמעותיים, ומתבטאים בעיקר בכמה זכויות בסיסיות המוענקות למי שלמערכת כבר אין עניין להפעיל עליו לחץ נפשי.

דלתות התאים עשויות פלדה כבדה, כשחרך קטן, שניתן לפתיחה רק מבחוץ, הוא הצוהר היחיד אל העולם שבחוץ. גודלם של התאים כשני מטר על שני מטר, ובתוכם הכל עשוי בטון. אין חלונות או מקור אור חיצוני. בצמוד לאחד הקירות דרגש מבטון שמשמש מיטה, ועליו מזרון ושמיכה. בקיר שממול לדרגש יש נקב, מעין צינור שדרכו זורמים מים, אבל הברז נמצא בשליטת החיילים שנמצאים מחוץ לתא. מתחת למקור המים יש חור ברצפה המשמש לעשיית צרכים. זה, מתברר, צ'ופר: בכמה מהתאים, כנראה אלה המיועדים לנחקרים, אין כלל שירותים, והעצירים נדרשים לעשות את צרכיהם בתוך דלי פלסטיק גדול, שתוכנו מרוקן רק אחת לכמה ימים.

בחלק העליון של התאים יש פתחי אוורור, אבל העדות העיקרית לקיומם היא הרעש שהם מייצרים בעת הפעלתם. בתאים דולקת 24 שעות ביממה נורה שמוגנת מאחורי זכוכית עבה ומייצרת אור קלוש. העצירים אינם יכולים להבחין בין יום ללילה. רוב התאים מצולמים על ידי מצלמות במעגל סגור. רוב העצורים כלואים לבדם, במקצת התאים יש שתי קומות של דרגשי בטון ובהם, בכמה מקרים, נכלאו שני עצירים.

העצירים מקבלים אוכל כמו זה שמוגש לחיילים. שלוש פעמים ביום החיילים פותחים את הדלת, מכניסים צלחת, וסוגרים אותה שוב. על פי הנוהל, בטרם החייל נכנס הוא דופק בדלת, העציר צריך לחבוש על ראשו שק שחור ולהסתובב אל הקיר כשידיו מורמות. הסוהרים, שהם למעשה שוטרים במשטרה הצבאית שמסופחים למתקן, אינם חמושים. הכנסת נשק למתקן אסורה, כדי למנוע מצב שבו אחד הכלואים ישתלט על נשק של סוהר. את דלת התא הסוהרים רשאים לפתוח בזוגות בלבד.

פעם ביום, הכלואים - אלה שחקירתם הסתיימה - יוצאים לטיול של שעה בחצר פנימית קטנה שבמרכז משטח של חול וצמחייה. תנאי הכליאה, אומר אדם ששירת במקום, סבירים באופן יחסי. גם עו"ד צבי ריש, פרקליטם של דיראני, עובייד ורבים מהאזרחים הלבנונים שהיו כלואים במתקן בשנות התשעים, מאשר שלא היו להם טענות מיוחדות על תנאי הכליאה, כל עוד הדברים אמורים בתקופה שלאחר גמר חקירתם. מה שקורה בזמן החקירות זה כבר סיפור אחר לגמרי, סיפור שמאיר את אחת הפינות היותר

מה קרה לג'ורג'

בליל שבת, 28 ביולי 1989, האדרנלין זרם בקצב מוגבר במתקן 1391. סיירת מטכ"ל, במבצע מתוכנן היטב, הצליחה לאסוף את השייח עובייד ממיטתו בעיירה ג'יבשית, כשמונה קילומטרים מצפון לגבול ישראל. עובייד נחשב סמכות רוחנית בכירה בחיזבאללה, אבל למרות התקוות הרבות חטיפתו לא קידמה את החיפושים אחר רון ארד.

חיילים ששירתו אז במתקן אומרים, שבמשך הזמן נוצר בינם לבין עציר מס' 801260 קשר טוב. הוא למד מהם עברית והגיע לרמת שליטה מרשימה בשפה, הם למדו ממנו ערבית. עובייד מתואר כאב הרוחני של העצירים, ואפילו של הסוהרים. "הכל אצלו התנהל בשקט ובאיפוק, עם הרבה הדרת כבוד. אפילו הסוהרים התייחסו אליו כמעט כאל 'כבוד הרב'", נזכר קצין ששירת במתקן.

במאי 1994 הצטרף חבר של כבוד למסדר הלבנונים הכלואים במתקן 1391: מוסטפא דיראני. עוד קלף שישראל קיוותה לסחוט ממנו מידע על רון ארד או אף לקבל את ארד תמורתו, עוד קלף שהכזיב. חטיפתו של דיראני, שהיה ראש מחלקת הביטחון בתנועה השיעית אמל, ובתוקף תפקידו זה היה אחראי במשך כשנתיים על החזקתו של רון ארד, תוכננה במשך חודשים רבים. ימים ספורים לפני שהובא לישראל, נמסר לחוקרי יחידה 504 כל החומר המודיעיני שנאסף בעניינו. כשהגיע למתקן עמדה באוויר תחושה של פריצת דרך קרובה. בימים הראשונים לחקירה כל הצמרת הביטחונית הפגינה נוכחות במקום - ראש הממשלה יצחק רבין, הרמטכ"ל, ראש אמ"ן, אנשי מוסד ושב"כ.

חקירתו של דיראני החלה כבר שניות לאחר חטיפתו. במקרים מיוחדים חוקרי יחידה 504 מתלווים לכוח שפועל בעומק השטח, כדי לנצל את רגעי ההלם הראשונים של הנחקר. החקירה נמשכה גם ברכב שהוביל את דיראני עד תאו במתקן 1391, ואחר כך במשך חמישה שבועות רצופים בכל שעות היממה. בחקירה נטלו חלק מפקד היחידה, אנשי קבע ומילואים שגויסו במיוחד, ובעיקר רב-סרן שהציג את עצמו כג'ורג'.

ג'ורג', היום בן 43, תושב יישוב קטן במרכז הארץ, גבר שחום, קצוץ שיער, בעל עיניים חומות וגוף מוצק, נחשב לאחד החוקרים הקשוחים של היחידה. מערכת היחסים בינו לבין דיראני, שרובה ככולה התרחשה בין כותלי מתקן 1391, פירנסה לא מעט כותרות בעיתונים. את בתי המשפט היא תמשיך להעסיק גם בשנים הבאות.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב עדיין תלויה ועומדת תביעתו של דיראני נגד מדינת ישראל ורס"ן ג'ורג' על שני מקרים שבהם, לטענתו, עבר התעללות מינית: במקרה

הראשון קרא ג'ורג' לחדר החקירות לארבעה מהחיילים השומרים במתקן, ואחד מהם, בהוראתו, אנס את דיראני. במקרה אחר, לטענת דיראני, ג'ורג' עצמו זחף לפי הטבעת שלו אלה מעץ.

בית המשפט יצטרך להכריע אם האירועים הללו אכן התרחשו. מעיון בתצהירים שהוגשו בינתיים לבית המשפט, מעדויות של קצינים וחיילים ששירתו במתקן ומעדויות של כלואים אחרים ששהו בו, מצטיירת תמונה של שגרה מבהילה בחדרי החקירות של מתקן 1391, שגרה שבה חוקרי יחידה 504 לא היססו להשתמש באמצעים קיצוניים כדי לחלץ מידע מנחקריהם, מידע שבחלק גדול מהמקרים לא היה ברשותם.

"ידוע לי שהיה נהוג לאיים בהחדרת אלה", אמר ת"נ, חוקר במתקן, בעדות שמסר לחוקרי מצ"ח. "כוונה שיחדירו אלה אם הנחקר לא מדבר... זכורה לי פעם אחת שעשו משהו בסגנון... ג'ורג' חקר את אחד הכלואים... הוא קרא לס' ולי. נכנסנו לחדר וס' הוריד מכנסיים ונשאר עם תחתונים או שהוא הקליק עם החגורה לעשות רעשים של פתיחת חגורה... ס' עשה את זה תוך כדי החקירה, כשג'ורג' אומר לו שהוא יאנוס אותו בתחת... זכור לי בוודאות שהסיטואציה היתה איום באונס..."

"אני רוצה להוסיף לגבי אותו כלוא, שהוא הגיע לחדר כשהוא עירום ואזוק עם כיסוי ראש, והיינו בחדר אני וס', אחד מאיתנו הוליך אותו בחדר ואחד אחר הזיז את האלה ליד העכוז בהתרסה ואיום על כך שהוא נתפס משקר ולכן יזחפו לו אלה לתחת. כשאני אומר להזיז את האלה ליד העכוז, הכוונה היתה לגעת עם האלה בטוסיק ואולי אפילו לדחוף ליד פי הטבעת שיחשוב שבאמת הולכים לדחוף לו אלה".

אדם אחר ששירת ביחידה סיפר לפני שלוש שנים לכתבת "העיר", אורלי גל, על מה שהתרחש בלילות בחדרי החקירות: "נוצר מצב שג'ורג' חקר לבד בלילות. איש לא הפריע לו והוא עשה מה שהוא רצה. נכחתי בחקירות שלו בעבר וראיתי את ההתעללויות שלו. יצאתי מהחקירות האלה המום. הוא התפרץ לחדר החקירות, הפיל את הנחקר מהספסל, דרך עליו, בעט בו, איים שהוא יזיין אותו ואם לא הוא, אחרים יזיינו אותו ויאנסו אותו..."

"אני זוכר חקירות שבהן ג'ורג' נכנס עם אלה ביד ונתן לנחקר מכות בשכמות, ברגליים ובישבן ואיים עליו שהאלה הזאת תיכנס לו לתחת אם ימשיך לשקר או שלא ידבר. הוא עשה מה שהוא רצה. פעם הוא הפשיט נחקר ואילץ אותו לשנות מתוך מאפיה שהיה בה אפר של סיגריות. כקינוח, וזה מחזה שאני לא אשכח בחיים, הוא הכניס לו לפה מכל של קצף גילוח ולחץ עליו. זכור לי מקרה נוסף שפשוט מעביר בי צמרמורת. הוא הכניס אלה לפי הטבעת של עצור במהלך חקירה ואמר לו 'בוא תשב על המקל. אם לא תדבר זה ייכנס לך פנימה'. לא יכולתי לראות את זה ופשוט יצאתי משם".

התלונה של דיראני, כמו גם עדויות אחרות על המתרחש בחדרי החקירות של מתקן 1391, הביאו לפתיחתה של תיבת פנדורה בצבא. קו ההגנה של ג'ורג' היה ברור: המערכת, הוא טען, מפקירה אותי. כל מה שעשיתי, עשיתי בסמכות וברשות. כולם ידעו, כולם נתנו גיבוי, ועכשיו כולם מתכחשים. לחיזוק טענתו מנפנף ג'ורג' בעצומה שעליה חתמו כ-60 קצינים וחיילי מילואים של היחידה, ובה הם מוחים על כך שג'ורג' נאלץ לשלם מחיר אישי על דפוסי עבודה שהיו נהוגים ביחידה שנים רבות.

ומה, על פי גרסתו שלו, עשה ג'ורג' ברשות ובסמכות? הוא הכחיש את האונס ותחיבת האלה לישבנו של דיראני, אבל אישר פרטים רבים שדיראני, ונחקרים אחרים, דיווחו

עליהם. למשל, העובדה שפעמים רבות הם עומדים עירומים במשך החקירה. על כך אמר ג'ורג' לכתבת "ידיעות אחרונות" אריאלה רינגל הופמן: "מתקן חקירות זה לא בוטיק. לא מתאימים שם חליפות לפי מידה. בא עצור, מפשיטים אותך, ונותנים לך את מה שיש במחסן. לפעמים זה חולצה ומכנסיים שגדולים עליו בחמש מידות. אין הגורה ואין שרוכים. אם הידיים שלו משוחררות, הוא מחזיק את המכנסיים, ואם הוא אזוק, המכנסיים נופלים ונעצרים על אזיקי הרגליים, ואז הוא עירום. והחולצות? מיליון פעם הן נקרעות בחקירה. כשחוקר תופס עצור ומנער אותו, הוא לא עושה חשבון לכפתורים של החולצה".

בתשובתה על תביעתו של דיראני הכחישה מדינת ישראל את האונס, אם כי בדיונים המשפטיים אישרה נציגת הפרקליטות, עו"ד יעל טננבאום, כי "במסגרת חקירת מצ"ח עלה חשד לכך שחוקר שחקר את התובע איים כי יבוצע בתובע מעשה מיני". לצד ההכחשה, בהוראת הפרקליט הצבאי הראשי פוטר ג'ורג' משירות הקבע שלו לאחר כמעט עשרים שנה. הוא טען שהמערכת מנסה להשתיק אותו ואת הפרשה, ועתר לבג"ץ נגד הדחתו מהשירות. עתירתו נדחתה.

היום ג'ורג' יושב בבית, מסרב להתייחס לדברים, אבל מעל שמיו של מתקן 1391 ממשיכים לרחף כתמים שלא במהרה יימחו. למשל, עדותו של א _____ ב _____, אזרח לבנוני שהובא לישראל ונחקר במתקן לאחר שנחשד בהברחת טיל נגד מסוקים לתוך רצועת הביטחון בדרום לבנון. ב _____ הורשע על פי הודאתו, אבל אחר כך הגיש תצהיר לבית המשפט הצבאי בלוד שבו טען שההודאה חולצה ממנו בעיניו: מכות במקל עץ בין הרגליים, הושבתו על אלה מעץ עד שחדרה לגופו, שתייה של קפה מהול באפר סיגריות והאכלתו בכפייה בכמויות של בצל ומים.

באפריל '98 קבע בית הדין הצבאי בלוד, בראשות נשיא בית המשפט הצבאי סא"ל אלישע כספי, בפסק דין נדיר, ש"נותר ספק מסוים אם ניתן לקבוע בוודאות הנדרשת במשפט פלילי כי אכן אמרתו ניתנה על ידי הנאשם ונחתמה על ידו". ובמלים אחרות, גרסתו של _____ על הזוועות שהתרחשו בחדרי החקירות של 1391 לא נדחתה על ידי השופטים, והוא שוחרר.

עצורים בודדים בלבד

כמו על כל המערכת הצבאית, השפיעה אינתיפאדת אל-אקצה גם על תפקודה של יחידה 504. את מקום הפעילות בלבנון, שממילא היקפה פחת באופן ניכר אחרי הנסיגה, מילאה משימה חדשה: היחידה נכנסה לפעילות והפעלת סוכנים גם בקרב הפלשתינאים בשטחים, תחום שעד אז היה שמור באופן

כמעט בלעדי לשב"כ. העובדה הזאת נחשפה בנסיבות מצערות, כשסא"ל יהודה אדרי, סגן מפקד מרחב ירושלים והגדה של היחידה, נורה למוות ביוני 2001 בעת מפגש עם סוכן פלשתינאי ליד כביש המנהרות בין ירושלים לגוש עציון.

המגמה החדשה באה לביטוי בדברים שנשא ראש אמ"ן, האלוף עמוס מלכא, במסיבת עיתונאים שכינס לרגל פרישתו, בדצמבר 2001. "כבר שנתיים לפני העימות הסבנו את עיקר הפעילות של היחידה מהזירה הלבנונית לפלשתינית", אמר מלכא. "המהלך נשא פירות מבצעיים רבים, ולאחרונה אף זכתה היחידה לצל"ש על פעילותה".

יחד עם השינוי באופי הפעילות של היחידה, השתנתה גם האוכלוסיה הבאה בשעריו של

מתקן 1391. ככל הידוע, בעבר נכלאו במתקן בעיקר, אם לא רק, אזרחי מדינות זרות, מונח שאינו כולל בתוכו את תושבי הרשות הפלשתינית. לבנונים שנשבו או נחטפו לישראל, עיראקים שערקו מצבא סדאם וקיוו למצוא בישראל מקלט מדיני, יש המספרים אף על איראני או שניים שהוחזקו בעבר במתקן. בשנה האחרונה, ואולי גם בשלבים מוקדמים יותר של האינתיפאדה, היו כלואים בו בתקופות שונות גם פלשתינאים. הבכיר שבהם, ככל הידוע, הוא מרואן ברגותי, שנחקר במתקן כמה ימים. "בכיסא שאתה יושב עכשיו ישב לפניך ברגותי", אמרו החוקרים לאחד העצירים הפלשתינאים, ולגלגו על מידותיו הצנועות של העציר המפורסם, "והוא אפילו לא הגיע עם הרגליים לרצפה".

העובדה שפלשתינאים נכלאים במתקן הסודי נחשפה כמעט באקראי בדיונים משפטיים בין "המוקד להגנת הפרט", ארגון זכויות אדם ירושלמי, לנציגי המדינה. המוקד מסייע למשפחות פלשתיניות לאתר את קרוביהן לאחר שאלה נעצרו בידי ישראל. המוקד פונה בשמן של המשפחות אל זרועות הביטחון השונות, והתשובה מגיעה בדרך כלל בתוך יומיים-שלושה.

אלא שבשנה האחרונה נתקלו אנשי המוקד בכמה מקרים מוזרים. בבואם לאתר אחדים מהעצורים הפלשתינאים, נעצרו בחומה בצורה של שתיקה. כשביקשו לדעת איפה כלוא _____ שאהין, למשל, שנעצר ב-5 באוקטובר אשתקד בביתו בסלפית שליד שכם, נמסר להם ממרכז השליטה הצה"ל "הוא לא נמצא על שום רשימה". אחרי שעתרו לבג"ץ, הפנתה אותם המדינה בתשובתה אל שוטר בבית המעצר קישון, ואולם משפנו אל השוטר נענו אנשי המוקד כי "שאהין מוחזק במתקן סודי המסופח לבית המעצר קישון". עם התשובה הזאת חזרו לבית המשפט, וטענו כי לשון החוק ושורה של תקדימים משפטיים מחייבות את המדינה למסור לכלוא ולבני משפחתו את מקום מעצרו המדויק.

המקרה של שאהין היה רק הראשון בשורה הולכת ומתארכת של פלשתינאים ש"נעלמו" כאילו בלעה אותם האדמה. אנשי המוקד, באמצעות עו"ד לאה צמל, המשיכו ללחוץ על המדינה לספק תשובות, ואלה הגיעו טיפין טיפין: כן, הודיעו לבסוף נציגי פרקליטות המדינה בבית המשפט, אכן פועל בשירות המדינה מתקן שמיקומו ושמו הם בגדר סוד ביטחוני. העצירים הפלשתינאים, המשיכו ומסרו נציגי הפרקליטות, נחקרו במתקן דווקא על ידי השב"כ, אף שזהו מתקן צבאי, אבל המתקן "שימש את שירות הביטחון הכללי באורח זמני בלבד, זאת בשל מצוקה במקומות המעצר... אלא שלאחרונה השתנה המצב העובדתי והוחלט כי לשירות הביטחון הכללי אין עוד צורך לעשות שימוש במתקן בו הוחזקו העותרים כמתקן מעצר, ובהתאם לכך, הוא הוציא מהמתקן את העצורים שהוחזקו בו".

אלא ששבועות ספורים לאחר שנמסרה ההודעה הזאת בבית המשפט, בישרה אודית קורינלדי-סירקיס, סגנית בכירה א' לפרקליטת המדינה, שהמתקן חזר לחיים: "מצאתי לנכון להודיעך", כתבה ב-4 ביוני לעו"ד לאה צמל, "כי מאז שהוגשו תגובותינו חל שינוי בנסיבות, וגורמי הביטחון הודיעונו כי כיום מוחזקים במתקן 1391 עצורים". כעבור ימים אחדים, בתשובתה לבית המשפט, מסרה נציגת הפרקליטות פרטים נוספים: בחמש השנים האחרונות הוחזקו במתקן "עצורים בודדים בלבד"; בשל מצוקות המעצר, שנוצרו בעקבות מבצע "חומת מגן", שימש מתקן זה את השב"כ והוחזקו בו עצורים תושבי שטחים אשר נחקרו בידי השב"כ לפרקי זמן קצרים; כעת (לפני חודשיים) מוחזקים בו עצורים בודדים. נציגת הפרקליטות גם דיווחה לבית המשפט על ביקורת שנערכה במתקן במטרה לעמוד על התנאים השוררים בו, ולטענתה הוא עומד באמות המידה המקובלות במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר.

אנשי המוקד לא הסתפקו בתשובה הזאת. מה שהחל כניסיון לאתר כמה עצורים, נהפך לסוגיה משפטית ודמוקרטית עקרונית: מהן הסמכויות המשפטיות להפעלת מתקן הכליאה הזה, האם העובדה שמיקומו ושמו חסויים, ושהוא אינו חשוף לביקורת חיצונית, ציבורית ובינלאומית, עומדת בקנה אחד עם לשון החוק? המדינה, אגב, הגישה לבית המשפט מסמך מעניין, שלפיו ב-16 באפריל 2002 חתם שר הביטחון, בנימין בן אליעזר, על צו שיפוט צבאי המכריז על מתקן 1391 כבית סוהר צבאי. גם אם יש במסמך זה אסמכתה חוקית לכלוא אנשים במתקן, מה זה אומר על מידת החוקיות של הפעילות שנעשתה במתקן בכל השנים שקדמו לחתימתו של בן אליעזר על המסמך? את התשובות על כל השאלות האלה יצטרך לספק בג"ץ, שאמור לדון בסוגיה בחודש הבא.

פח זבל גדול

ר — ב __, רואה חשבון בן 38, נשוי ואב לשני ילדים, נעצר בדצמבר אשתקד במקום העבודה שלו - החברה לייעוץ והנדסה בשכם. בשעה תשע וחצי בבוקר באו למשרד חיילים שחיפשו אותו, אבל באותה שעה לא היה במקום. משחזר למשרד, החליט להמתין לחיילים והם אכן הגיעו שוב אחר הצהריים ולקחו אותו אתם. אשתו טוענת שהוא חיכה להם משום שהיה משוכנע בחפותו ולא היה מודאג. לדבריה, נשאל בחקירות על קשריו עם מבוקשים. היום הוא כלוא במעצר מינהלי במחנה עופר שלייד רמאללה. הוא לא הועמד למשפט ולכן אי אפשר לדעת מה החשדות המיוחסים לו. את עדותו על 42 הימים שבהם היה כלוא במתקן 1391 מסר לעו"ד לאה צמל ב-12 ביוני, במקום מעצרו במחנה עופר:

"נעצרתי ביום 10.12.02. אחרי חקירה בידי השב"כ במשך 31 יום בפתח תקוה, נלקחתי למתקן צבאי סודי. מי שלקח אותי היה לבוש מדי צבא.

"שמו לי בד על העיניים, ועל הבד הרכיבו משקפיים שחורים כדי שלא אוכל לראות דבר. הייתי כבול בידי וברגלי. הושבתי על ידי חיילים על רצפת המכונית, והחיילים כיסו אותי בעודי על הרצפה בבד שחור. כל הנסיעה לא עלה בידי לראות דבר וכל הנסיעה הארוכה הוחזקתי על רצפת המכונית.

"במקום זה שהיתי כארבעים יום לפי ספירה שאני ספרתי. מעולם לא אמרו לי מה שם המקום או היכן אני. לשאלותי הרבות קיבלתי תשובות שונות: לעיתים נאמר או נרמז שאנחנו בעתלית, מישהו אמר כלא עכו, חוקר אחד אמר 'צוללת' ופעמים רבות היו עונים לי שאני נמצא ב'חלל' או 'מחוץ לגבולות ישראל'.

"מדובר במקום המצוי בתוך מחנה צבאי. המבנה ישן, בן קומה אחת. במעבר בין הצינוקות שבהם מוחזקים עצורים לבין חדרי החקירות של השב"כ או חדר המרפאה יש שלוש דלתות חשמליות ובדרך יש חצר בלתי מקורה.

"האנשים אשר הסיעו אותי אל ומהמתקן, ואלה אשר משרתים בו, הינם חיילים. הצבא מנהל את המתקן, אולם החוקרים מציגים את עצמם כאנשי שב"כ.

"אסור לנחקר באיסור חמור לראות את החיילים. הוראת קבע היא כי כאשר העצור מוחזק בתוך התא, וחייל רוצה להיכנס או להביא משהו אל התא, הוא דופק על הדלת, ואז הכריחו אותי בתור הוראות קבועות לשים בעצמי על ראשי שק שחור, להסתובב בפני אל הקיר, ולהרים את ידי אל הקיר. רק כאשר אני מצוי במצב כזה החייל נכנס פנימה או פותח את הדלת. שאר הזמן החייל חולש על החדר באמצעות אשנב צר מאוד בדלת.

"כאשר מובילים אותי לחקירה פני מכוסים בשק שחור בתוספת משקפיים או ללא משקפיים, וגוררים אותי לשם כל הדרך.

"לא ראיתי נשים או חיילות במקום, אבל שמעתי תקופה מסוימת עצורה שדיברה באנגלית עם חיילת וגם דיברה בערבית.

"יש שני סוגי צינוקות שאני הכרתי. בתחילה, במשך 11 הימים הראשונים לפי מניין הימים שניסיתי לשמור, הוחזקתי בגרוע שבצינוקות. לפי שמדדתי גודל הצינוק הוא רוחב של 120 ס"מ (רוחב של מזרון ועוד קצת) ואורכו כשניים וחצי מטר. בחדר יש על הגבהה של כשלושים ס"מ מזרון לח (תמיד כל המזרונים לחים) ושמיכות לחות. השמיכות מסריחות מאוד. גם המזרון. בחדר יש פח זבל מפלסטיק שחור גדול, כד קטן למים, וסמרטוט.

"החדר שחור כולו. כל קירותיו צבועים בצבע שחור, ואת תקרתו לא ראיתי מעולם. כאשר הרמתי עיני למעלה, ראיתי רק חושך. אור בעוצמה של נר חודר באופן מוזר מצד אחד בחדר, ממתקן שנראה שמצוי כמטר מעבר לתקרה, והאור מסתנן מבעד לשלוש זכוכיות עבות. האור בחדר כל כך חלש ומאיר רק חלק קטן מהחדר, שאם היה לי ספר לא ניתן היה לקרוא כלל. אי אפשר לראות כמעט דבר בחדר.

"אין כמובן חלונות בחדר. אי אפשר לדעת אם יום או לילה ומתי מתחלף יום בלילה. לא יכולתי לדעת, אלא לנחש בלבד, את שעת התפילות.

"בתקרה צינור או שניים, אשר נועדו כנראה לאוורור. אני אומר כנראה, כי מעולם לא יכולתי לוודא שיש אוורור. רוב הזמן ובכל הצינוקות חשתי כי אין לי די חמצן ופעמים רבות הרגשתי כמתעלף.

"ימים רבים ביליתי בצינוק זה ובצינוקות דומים לו, ושעות על גבי שעות הייתי מדבר לעצמי ומרגיש שאני משתגע, או מוצא את עצמי צוחק לעצמי. יושב על המזרון, קם ממנו מסתובב סביב עצמי, ושוב יושב. רק מחשבתי על אשתי וילדי שמרה על שפיות דעתי.

"המייחד צינוק זה משאר הצינוקות היא העובדה כי אין בו כלל שירותים ואין בו כל מקור למים. פח הזבל הגדול, מפלסטיק שחור עם ידיות ומכסה, כאמור, קוטרו כרוחב דלת הכניסה לתא. כבר כשהוכנסתי לצינוק המצחין, היה בפח נוזל עכור ומסריח. הבנתי כי זהו חדר השירותים שהקצו לי. היה עלי לעשות את כל צרכי לתוכו. יכולתי להשתין בעמידה, אולם בתחילה לא הצלחתי לעשות צרכי האחרים בו. בתחילה החלטתי לא לאכול, אולם לאחר זמן הייתי רעב ואכלתי. אני זוכר את הפעם הראשונה שהיה עלי לעשות את צרכי. התלבטתי מה לעשות, ובסופו של דבר פשטתי את תחתוני, פרשתי אותם על הרצפה, עשיתי צרכי בתוכם, צררתי אותם והשלכתי אותם לפח. הפח נשאר עמי בצינוק כמות שהוא. פעמים אחרות היה עלי לעמוד על קצה אצבעותי כדי שאוכל לקלוע ביציאותי אל תוך הפח ולא להופכו עלי.

"אני עצמי לא התרחצתי כלל כל הימים האלה, ואיש לא הציע לי להתרחץ. מובן כי לא צחצחתי שיניים או שטפתי פנים. שלוש פעמים ביום הכניסו לי מעט מים בכד הקטן.

"הסירחון בחדר הפך לבלתי נסבל. אני עצמי ניסיתי להצמיד פני אל חרכים במשקוף דלת הברזל הכבדה הסוגרת על התא, כדי שאוכל לנשום קמעה, אולם זוהי דלת כבדה

ולא היתה לי הצלחה.

"ביום התשיעי לשהותי הרצופה באותו צינוק מצחין, כאשר אחד החיילים היה צריך להיכנס או להוציא אותי, הוא כמעט הקיא ומיהר מחוץ לתא. אני עמדתי כרגיל אל הקיר וראשי מכוסה בד שחור. הוא קרא לחייל אחר, ועשו סידורים ותוכניות להוציא את הפח הזבל. הם אמרו לי לגרור את הפח. אמרתי להם כי אינני יכול לעשות כן בעיניים מכוסות, וגררתי אותו אולם לא הצלחתי להוציא אותו, בגלל כובדו, מן הפתח. אז הסכימו להסיר את כיסוי העיניים שלי, איפשרו לי לגרור את פח הזבל אל מחוץ לדלת, ושוב כיסו את עיני, ואחד החיילים תפס בחולצתי וגרר אותי בעודי גורר את הפח המסריח.

"הם הובילו אותי אל צינוק אחר, הכניסו אותי ואת הפח אל הצינוק האחר, ושם אמרו לי לשפוך את תכולת הפח אל חור של בית שימוש טורקי שהיה בצינוק זה. החיילים שלטו מחוץ לצינוק במים, ובעודי שופך את התכולה, פתחו מים בזרם חזק, ואני ובגדי התלכלכנו.

"הם אילצו אותי לשטוף את הפח. אני דרשתי מהם להתרחץ בעצמי, ואמרתי להם שאני אדם מתפלל ולא אוכל להתפלל בעודי מטונף מצואה. זו היתה הפעם הראשונה שראיתי מים נוזלים. דיברתי בכעס כה רב, עד כי הסכימו שאתרחץ. ביקשתי מהם מגבת, ומישהו מהחיילים הלך לצינוק שלי והביא משם את הסמרטוט שהיה מצחין בריח בלתי נסבל.

"ביקשתי בגדים להחלפה ומגבת של ממש ולא נתנו לי. כל התנהגותם של החיילים בגסות ובאיומים, וגם הפעם איימו כי אם לא אשתמש בהזדמנות שניתנה לי לא אקבלה שוב. התפשטתי, כאשר הם מסתכלים מבעד לאשנב ומעירים הערות מעליבות. עמדתי עירום מתחת לחור בבטון ממנו נזלו מים. החיילים פתחו זרם מים, לא נתנו לי ליהנות ממנו אלא פחות מחמש דקות, וסגרו אותו מבחוץ.

"היה חורף וקר, אולם בלית ברירה לבשתי את בגדי המטונפים על גופי הרטוב, והוחזרתי עם שק על ראשי ופח זבל ריק אל הצינוק המצחין. נשארתי שם עוד יומיים.

"אחרי שמלאו לי 11 יום במתקן שודרגתי אל צינוק עם בית שימוש טורקי. אין זו עליית מדרגה של ממש, שכן ממילא החיילים הם השולטים בזרם המים, והם מחליטים מתי לספק אותו.

"עברתי במהלך הזמן מספר צינוקות, ואוכל לומר כי כולם שחורים לחלוטין, ואין בהם אור כל היום וכל הלילה, מלבד אותה קרן אור המסתננת דרך זכוכיות רבות ממקום מסתורי בתקרה, ואין בה די כדי להאיר דבר.

"רוב הצינוקות האחרים דומים זה לזה. יש בהם שני דרגשי בטון זה מעל זה, ועל דרגשים אלה שמים מזרון, אותו מזרון לח. חלק מן הדרגשים אורכם כ-165 ס"מ, וכשישנתי בהם היה עלי להיות מקופל. חלק מן הדרגשים אורכם כ-185 ס"מ. אני מעריך שרוב הצינוקים האחרים מידותיהם 170-180 והתא הגדול ביותר להערכת כלל היותר 180-220.

"יש בצינוקות האלה בית שימוש טורקי. כאמור, אין למי ששוהה בחדר שליטה על מים. מעל חור השירותים יש מתקן בטון ובו חור, וברצונו, מזרים החייל מבחוץ מים לשטוף הצואה. לאחר שהגעתי לצינוק זה הוצעה לי מקלחת פעם ביום. דרך ביצוע המקלחת: החייל מכריז על האפשרות להתקלח. עלי להתפשט כאשר החייל מסתכל מן הדרך שבדלת. כאשר אני עירום, עלי לעמוד מעל החור של השירותים, להצמיד עצמי אל הקיר, כדי שהחייל יפתח את המים של ה'מקלחת'. מים אלה נובעים מחור אחד ויחיד מבליטת בטון המרוחקת מן הקיר בערך 15-20 ס"מ, וגובהה מהרצפה כמטר וחצי. כדי לזכות במים זורמים על מי שרוצה להתרחץ לכרוע בצמוד לקיר, ולחכות למים.

"אני מצהיר כי מעולם לא פתחו החיילים את המים ליותר מחמש דקות. יש להם שליטה אם המים יהיו חמים או קרים, והם עושים בכך שימוש כרצונם.

"גם עם הגיעי אל הצינוק המשופר לא קיבלתי בגדים להחלפה ועדיין לא קיבלתי מגבת. נראה כי הסמרטוט מהצינוק הקודם יועד לשימושי הבלעדי. בימים הראשונים בצינוק המשופר חששתי להתרחץ. מזג האוויר היה קר מאוד, ולא היתה כל אפשרות להתנגב במגבת המסריחה. החלטתי לנצל את רגעי הרחצה כדי לכבס את המגבת. דרשתי שיביאו לי סבון, ורק לאחר דין ודברים הביאו לי סבון, לאחר שאיימתי כי לא אתרחץ בלי סבון. שלושה או ארבעה ימים ראשונים ניצלתי את חמש דקות המים הזורמים כדי לכבס שוב ושוב את המגבת. אולם גם אחרי שהתייבשה קצת ביום, הסריחה מאוד ולא יכולתי להתרחץ. פעם אחת ראה החייל כי אינני מתרחץ אלא מסבן את המגבת ומשפשף אותה על הרצפה והוא סגר את המים.

"כעבור כארבעה ימים סברתי כי המגבת כבר סבירה והתרחצתי. עדיין היה עלי ללבוש את אותם בגדים לאחר הרחצה. תחתונים לא היו לי, כפי שכבר הבהרתי. כדי להדגים את מידת השליטה של החיילים במים אספר כי פעם אחת הייתי מסובן, והחיילים החליטו לסגור את המים. צעקתי, דפקתי על הדלת, ולאחר צעקותי ודרישותי החייל נענה לי ופתח זרם של מים קפואים עלי.

"כולם ידעו על התנאים האלה. מובן שהחיילים שמרו על התא ידעו. החובש שראה אותי כל יום, והרופאים שראו אותי פעם או פעמיים בשבוע. מובן כי החוקרים כולם עד האחרון ידעו זאת, וככל הנראה הורו על כך. החובש והרופאים, שהייתי מצפה כי יהיו אנשי רפואה וחמלה, ראו אותי יום אחרי יום באותם בגדים, בלי תחתונים, הריחו אותי מצחין ומסריח יום אחרי יום ולא אמרו דבר, כאילו כך דרכו של עולם.

"החוקרים באמת סבלו מסרחוני. בחדר החקירות היה יוני, שהיה מחויב לסבול את סרחונותי יום אחרי יום. אני זוכר שיום אחד התקרב אלי יוני ונראה כאילו הוא עומד להתעלף. הוא אמר לי 'ריחתק חרא' (אתה מריח כחרא) ועליך לגמור את החקירה. כאשר היתה נגמרת חקירת פעמים רבות היו הוא וחוקרים אחרים אומרים 'ארג'ע לסטל אל חרא' (תחזור לדלי החרא).

"כאשר הייתי בחדר החקירות של יוני הוא היה מפעיל את המזגן ממש מעלי. היה חורף והיה קר, ופעמים רבות אמרתי לו שקר לי, אבל הוא המשיך בכך. אני מבין מדוע, כי ריחי היה בלתי נסבל.

"ברור כי גם השופטים יכלו לדעת, אם היו טורחים לשאול מדוע מובאים אליהם אנשים מטונפים ומסריחים. לשתי הארכות מעצר הובאתי ממתקן זה אל בית הכלא קישון (ג'למה). כשהובאתי בפני שופט אחרי 22 יום במתקן התלוננתי בפניו, הראיתי לו את

הגופייה שלי ואמרתי לו שכשנעצרתי היא היתה לבנה וכעת היא צהובה, ואמרתי לו שאין לי תחתונים, וביקשתי ממנו שיריח אותי, ואמרתי לו שאני לא יכול להתרחץ בלי מגבת ובגדים נקיים. עורכת דין שהיתה שם אמרה לי כי השופט אמר לחיילים שייטנו לי בגדים.

"באותו לילה, בשעה 23:00, במתקן, הביאו לי בגדים משומשים אך נקיים. לא הביאו מגבת. כאשר הייתי מבקש מגבת בהמשך הייתי זוכה בתשובה אחת: 'שקט'.

"את האוכל בכל התקופה הייתי מקבל בתוך התא ונאלץ לאכול בישיבה. מקבלים את מנת המזון בצלחת אחת לא גדולה. שלוש ארוחות ביום. המזון היה טעים יותר מזה הניתן באגף הקירות של שב"כ בפתח תקוה. הבעיה היתה עם הניקיון. בצינוק המטונף היו החיילים שמים את מנת האוכל על פח הזבל, ואילו בצינוק השני היו שמים את האוכל ממש בשירותים. פעם שבתתי שביתת רעב עקב כך, וסירבתי לאכול את האוכל והתלוננתי לאיש שב"כ אשר לא התרשם מכך כלל. לא קיבלתי כל שתייה חמה אלא לפעמים תה דלוח שנאלצתי לשפוך. ירדתי במהלך שהותי במקום זה 14 קילו במשקלי.

"אין כל יציאה אל האור, השמש או טיול יומי. אין כל אפשרות לקבל ספר תפילה".

יום הולדת שמח

קשה מאוד לחלץ התייחסות עניינית למתקן כליאה 1391 מגורמים במערכת הפוליטית, הביטחונית או אף המשפטית. שורה ארוכה של פוליטיקאים, קצתם בעלי עבר ביטחוני עשיר, סירבו להתייחס לעניין. אמנון שחק, שהיה ראש אמ"ן בעת חטיפת השייח עובייד ואחר כך רמטכ"ל, ובעבר אף היה מועמד במשך תקופה קצרה לראשות הממשלה, אומר ש"אין לי עניין להתייחס לנושא". אורן שחור, קצין מודיעין ראשי בתחילת שנות התשעים והיום מגיש תוכניות ברדיו ובטלוויזיה, אומר ש"אני לא יכול לעזור לך עם זה".

שורה של משפטנים בעלי שם אמרו שהם לא מכירים את הסוגיה, ועליהם ללמוד אותה היטב בטרם יגבשו עמדה. דן מרידור, לשעבר שר המשפטים ויו"ר ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, דווקא יודע על המתקן: "אני לא בטוח שיש כאן משהו לא בסדר. אני זוכר שבתור שר ומי שעסק בענייני מודיעין ביקרתי בכל מקום שרציתי ותמיד הכל היה גלוי לפני. אני יודע על קיומו של המתקן הזה, אבל מעולם לא הייתי בו, כנראה כי לא ביקשתי. אני לא רוצה לזרוק סתם מלים, כי אני לא מכיר את העניין לעומקו. יש כאן הרבה שאלות מורכבות של זכויות אדם".

זה נראה לך תקין שבמדינת ישראל יש מתקן שהכלואים בו לא יודעים היכן הם נמצאים, וכך גם בני משפחותיהם ועורכי דינם?

"לא. אם יש שם אנשים שכלואים אינקומוניקדו (בלי קשר עם החוץ), זה נראה לי לא בסדר".

_____ ג'דאללה ישב השבוע בבית החרושת לבגדים שבו הוא עובד במרכז שכם, 1,400 שקל בחודש, ושיחזר את יום הולדתו האחרון. ב-2 בינואר מלאו לו 31 שנה. כמה ימים לפני כן הוא נעצר בביתו, כנראה בתקווה שיידע לספר משהו על אחיו, שנעצר שבועות אחדים לפניו בחשד שהוא פעיל חמאס. ג'דאללה לא יודע בדיוק כמה ימים בילה בתאים של מתקן 1391, גם אין לו מושג איפה זה. הוא אסף בכל ארוחה חתיכת לחם שאותה החביא מתחת למזרון כדי לעקוב אחרי מניין הימים, אבל נראה שכשל במשימה. הוא

מתאר תנאי מעצר מחפירים, שתואמים במדויק את תיאורם של כמה עצירים אחרים שנכלאו במתקן בשנה האחרונה.

בשבועות הספורים שבהם היה כלוא במתקן איבד ג'דאללה 11 קילוגרם ממשקלו (לדבריו, נשקל בתחילת המעצר ומדי פעם בתקופת המעצר, כאשר הובא לבדיקת רופא או חובש), אבל בחקירה, הוא אומר, לא עינו אותו. להיפך. היחס של החוקרים היה כמעט לבבי. לקראת יום הולדתו בישרו לו שצפויה לו הפתעה, וזאת אכן הגיעה: "אחרי שקיבלתי ארוחת צהריים לקחו אותי לחדר החקירות. כמה מהחוקרים חיכו שם, ופתאום אחד החיילים נכנס עם עוגה ונרות וכוסות תה, וכולם שרים לי 'יום הולדת שמח'. אחד החוקרים, שכונה אבו-חביב, אפילו ניפח בלון ותלה בחדר. שאלתי אותם מה הנחמדות הזאת, והם אמרו לי שאני בחור נחמד ושיהיו לי עוד הפתעות, ובאמת אחר כך הביאו לחדר את אח שלי, שהיה גם הוא כלוא במתקן, והזמינו בשביל כולם עוד עוגה. הם שאלו אותי אם אני שמח, ואמרתי להם שהייתי יותר שמח אילו הייתי חוגג בבית, עם אשתי ושלושת הילדים שלי".

ימים אחדים לאחר מכן, כחודש לאחר שנעצר, נבדק ג'דאללה במכונת אמת, ואחרי עוד המתנה מורטת עצבים שוחרר באישון לילה ליד מחסום של צה"ל בפאתי ג'נין. כל הדרך הביתה, לשכם, הוא ניסה להבין את פשר האירועים שעברו עליו, ואיפה בכלל היה, אבל עוד אין לו תשובות.